DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh30273>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 20.08.2019
Yayın Tarihi: 25.10.2019

ArticleType: Research article
Submitted: 20.08.2019
Publishing Date: 25.10.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Karadağ, C. A. (2019). Proje Okullarının Disiplin Süreçlerinin İncelenmesi. *Journal of History School*, 42, 1122-1139.

PROJE OKULLARININ DİSİPLİN SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

Cengiz Alper KARADAĞ¹

Öz

Bu araştırmanın amacı proje okullarında karşılaşılan disiplin sorunlarını okul yöneticilerinin bakış açısı ile analiz etmektir. Araştırmanın katılımcılarını Adıyaman il merkezinde yer alan dört proje okulunda yönetici olarak görev yapmakta olan 12 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri birlikte kullanılmıştır. Bulgular, tema, alt tema ve kodlar şeklinde sunulmuştur. Araştırmada proje okullarında karşılaşılan disiplin sorunları ile diğer okullarda karşılaşılan disiplin sorunlarının benzer nitelikte olduğu, disiplin sorunlarının kaynaklarının birbirine benzediği ve okul yöneticilerinin ya da öğretmenlerin bu sorunlara yaklaşım tarzlarının da benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın son aşamasında araştırma sonuçları ilgili literatürle birlikte ele alınarak tartışılmış ve bir takım öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, proje okulu, okul yönetimi.

Examining the Disciplinary Processes of Project Schools

Abstract

The purpose of this research is to analyze the disciplinary problems encountered in project schools from the perspective of school administrators. The participants of the study consisted of 12 school administrators working as administrators in four project schools in a city center. Criterion sampling technique was used to determine the participants. Data

¹Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, cengizalperkaradag@gmail.com, [ORCID: 0000-0002-8267-7132](https://orcid.org/0000-0002-8267-7132)

Proje Okullarının Disiplin Süreçlerinin İncelenmesi

were collected through a semi-structured interview form. The analysis of data, descriptive and content analysis techniques were used together. The findings are presented in the form of themes, sub-themes and codes. In the study, it was concluded that the disciplinary problems encountered in the project schools and the disciplinary problems encountered in other schools were similar, the sources of the disciplinary problems were similar and the approach of the school administrators or teachers to these problems was similar. In the last stage of the research, the results of the research were discussed with the related literature and some suggestions were made.

Keywords: Discipline, Project school, school management

GİRİŞ

Okullarda verilen eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkileyen en önemli etmenlerden biri istenmeyen davranışlardır. Okulların amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve etkili öğrenme ve öğretme ortamının oluşturulması, öğrencilerin problem davranışlarının ortadan kaldırılmasına, istenmeyen davranışların önlenmesine ve disiplinin sürdürülmesine bağlı görünmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin eğitim sürecinde odaklandıkları öncelikli konulardan birinin okulda ve sınıfta disiplini sağlamak olduğu söylenebilir.

Okullarda ve sınıflarda disiplin sağlama yöntemleri genelde ülkenin milli eğitim politikası ve felsefesi; özelde ise okulun ve sınıfın dinamikleri ve öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu doğrultuda disiplin sağlama yöntemleri ve disiplin sorunları eğitim kademeleri ve okul türleri açısından farklılık gösterebilmektedir. Disiplin konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde disiplin sorunları ve çözme yöntemleri (Aydın, 2004), meslek liselerinde karşılaşılan disiplin sorunları (Tunç, Yıldız & Doğan, 2015), meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin disiplin anlayışları (Güner, 2009), disiplin uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri (Bilir, Kuru & Tezcan, 2007) ve öğrenci disiplin sorunlarının nedenleri (Sarpkaya, 2007), disiplin sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Akpınar & Özdaş, 2013), istenmeyen öğrenci davranışına yönelik tepkiler (Siyez, 2009), disiplin cezaları uygulamalarının sonuçları (Mercan, 2001), gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada ise proje okullarında gözlemlenen disiplin sorunlarının okul yöneticilerinin bakış açısı ile yansıtılması amaçlanmaktadır.

Kavramsal Çerçeve: Okullarda Disiplin ve Disiplin Problemlerinin Nedenleri ve Çözüm Yolları

Disiplin, otoriteye itaat etme, kanunlara ve düzene uyma, çocuğu kontrol altına alma, zihnin, tutum ve davranışların eğitilmesi, güdülerin kontrol altına alınması, doğru alışkanlıkların oluşturulması ve karakterin geliştirilmesi anlamlarına gelmektedir (Gupta, 2006). Okulda disiplin ise öğrenme ortamının düzenlenmesini sağlayan bir araç olarak görünmektedir. Disiplin, çocuğa istendik davranışları ve alışkanlıkları öğretmek suretiyle iç denetim kazanmasına yardımcı olmaktadır (Yavuzer, 1998).

Okuldaki disiplinin amacı öğrencilerin kendi davranışlarını istendik davranışlarla karşılaştırma yapmak suretiyle öz denetleme yapma becerisi kazandırmaktır (Sarıtış, 2003). Bununla birlikte öğrencinin sorumluluk bilinci kazanmasını sağlamak, kendi davranışlarını kontrol etme becerisi kazandırmak, öğrenmeye odaklanmalarını sağlamak, başkalarının haklarına saygı göstermelerini öğretmek, dürüstlük ve adil olmak gibi temel değerleri kazanmasına yardımcı olmak gibi amaçlarının olduğu da ifade edilmektedir (Rogers, 2004).

Okullarda gözlemlenen disiplin sorunları veya istenmeyen davranışlar öğretimi ve öğrenmeyi olumsuz etkileyen, başarıya ulaşmayı engelleyen ya da zorlaştıran (Sarpkaya, 2007) sorunlar olarak ele alınmaktadır. Okullarda ve sınıflarda gözlemlenen bu tür davranışlar genellikle izin almadan konuşma, derse karşı ilgisizlik, öğretmene saygısızlık, kopya çekmek, sorumluluk üstlenmekten kaçınmak ve ders esnasında sınıfta dolaşmak (Kalaycı, 2005; Çankaya & Çanakçı, 2011; Sadık & Aslan, 2015) şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorunların altında yatan nedenler incelendiğinde ise öğrenci, aile ve çevre (Atıcı, 2007; Baysal, 2009; Sadık & Aslan, 2015) öğretmen (Öztürk Koç & Şahin, 2003), okul yönetimi, aile ve çevre gibi farklı gruplardan kaynaklandığı görülmektedir.

Okullarda disiplini sağlama yöntemleri ve kullanılan disiplin modelleri, gözlemlenen disiplin sorunları, okulun büyüklüğü, öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyeleri, okul düzeyi gibi pek çok etmen çerçevesinde şekillenmektedir (Çankaya & Çanakçı, 2011; Çetin, 2013; Ekici & Ekici, 2014). Bu doğrultuda disiplin sorunlarının çözümü de öğretmen, okul ve öğrenci özellikleri doğrultusunda değişiklik gösterebilmektedir. Literatür incelendiğinde öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin disiplin sorunlarının çözümünde genellikle derste değişiklik yapmak, sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirlemek ve öğrenciye sevgi göstermek (Sadık & Arslan, 2015), olumsuz not vermek, göz teması kurmak, sözlü uyarıda bulunmak, yer değiştirmek, görev ve ödevler vermek, ödül ve ceza vermek, aile ile işbirliği yapmak, bireysel rehberlik yapmak,

Proje Okullarının Disiplin Süreçlerinin İncelenmesi

sosyal faaliyetlerde bulunmak, birlikte ortak kararlar almak, sorumluluk kazandırmak, öğrencinin özel yeteneklerini geliştirmesine destek vermek (Çankaya & Çanakçı, 2011) tanıma/ödüllendirme (Rahimi & Hosseini, 2012), öğrencilerin ilgi ve kapasitelerine uygun görev dağılımı yapmak (Güven, 1998), davranışın nedenini araştırmak (Habacı, Tanrıulu, Atıcı, Ürker & Adıgüzelli, 2013) ceza vermek veya uyarmak (Karahancı, 2013; Uğurlu, Doğan, Şöförtakımcı, Ay & Zorlu, 2014) ve öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun ders içeriği ve etkinliklerin planlanması (Korkmaz, 2009) gibi yöntemleri tercih ettikleri görülmektedir.

Disiplin konusunda yapılan araştırmalar kapsamlı bir şekilde ele alındığında öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin okullarında gözlemlemiş oldukları disiplin sorunları, bu disiplin sorunlarının altında yatan etmenler, disiplini sağlama yöntemleri gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca genellikle bu tür çalışmaların meslek liselerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Ancak proje okulları gibi Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumlarına yönelik bu tür çalışmalar oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Proje okullarının diğer okullardan ayrılan belli başlı özellikleri incelendiğinde okulların genel nitelikleri, öğrencilerin seçilmesi ve kaydı, öğretmen olarak atanacaklarda ve yönetici olarak görevlendirileceklerde aranan özel şartlar açısından diğer okullardan farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıkların, öğrencilerin okula uyum ve kurallara uyma sürecini ve okul yönetimlerinin disiplin anlayışını etkileme durumlarının belirlenmesi okullarda gözlemlenen disiplin sorunlarını çözümlemede farklı bakış açıları sunması bakımından önemli görülmektedir. Bu doğrultuda proje okullarında gözlemlenen disiplin sorunlarının ve bu sorunların altında yatan etmenlerin ortaya çıkarılması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Araştırmanın amacı: Bu araştırmanın amacı proje okullarında karşılaşılan disiplin sorunlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda yanıt aranan alt problemler ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Proje okullarının yöneticileri disiplini nasıl tanımlamaktadır?
- Proje okulu yöneticilerinin okullarında disiplini sağlama yöntemleri nelerdir?
- Proje okullarının yöneticilerinin okullarında karşılaştıkları disiplin sorunları nelerdir?
- Proje okullarının yöneticilerinin okullarında karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

- Proje okullarının yöneticilerinin okullarında karşılaştıkları disiplin sorunlarının çözümünde kullandıkları yöntemler nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından olgu bilim deseni benimsenmiştir. Olgu bilim, katılımcıların bir olguya ait deneyimlerini açığa çıkarmaya yarayan bir araştırma desendir (Creswell, 2007). Çalışmada olgu bilim desenin tercih edilmesinin nedeni disiplin olgusunun katılımcılar tarafından nasıl algılandığının ve disiplin konusundaki deneyimlerinin ortaya çıkarılmasını sağlamaktır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını Adıyaman il merkezinde yer alan dört proje okulunun yöneticileri oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği benimsenmiştir. Bu süreçteki temel ölçüt ise “katılımcıların proje okullarında yöneticilik yapıyor olması” şeklindedir. Bu ölçütler çerçevesinde araştırma kapsamında 12 okul yöneticisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların tamamı erkektir. Yaşlarının 32-52 arasında değişmektedir. 7’si yüksek lisans, 5’i lisans mezunudur. Ayrıca 4’ü müdür, 8’i müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Mesleki kıdemleri 9-29 yıl arasında; yöneticilik kıdemleri 4-27 yıl arasında değişmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur. Bu süreçte Patton (1990) tarafından belirtilen görüşme sorusu özellikleri göz önünde bulundurulmuş ve soruların açık olmasına, aynı soru kökünde birden fazla soru yer almamasına, katılımcıları yönlendirmeden uzak olmasına dikkat edilmiştir.

Veri toplama aracının geçerliğinin sağlanması için eğitim yönetimi alanından iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Ayrıca araştırma kapsamında yer almayan iki okul yöneticisi ile pilot görüşme gerçekleştirilerek soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Alınan uzman görüşleri ve pilot görüşmelere dayalı olarak son hali verilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile katılımcılarla yaklaşık 45 dakika süren yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılardan randevu alınmış ve görüşmeler katılımcıların görev yapmakta oldukları okullarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında

katılımcıların onayı alınarak görüşmeler ses kayıt cihazı yardımıyla kayıt altına alınmıştır.

Verilerin analize hazır hale getirilmesi amacıyla öncelikle katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin transkripsiyonu yapılmıştır. Verilerin analizi aşamasında içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır. İçerik analizi yapılırken Yıldırım ve Şimşek (2006) tarafından önerilen dört adımlı süreç çerçevesinde veriler kodlanmış, kodlanmış verilerden hareketle temalar oluşturulmuş, kod ve temaların organizasyonu aşamasında aynı tema altında ele alınabilecek kodlar yeniden düzenlenmiş ve gerekli görülen durumlarda alt temalar oluşturulmuş son aşamada ise bulgular tanımlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirliğin Sağlanması

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği sağlamanın yolu inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirliğin sağlanmasından geçmektedir (Lincoln & Guba, 1985). Bu doğrultuda nitel araştırmalarda geçerlik, elde edilen sonuçların benzer gruplara ya da ortamlara aktarılabirliği ile açıklanan dış geçerlik ve araştırma sonuçlarına ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarmadaki yeterliği ile açıklanan iç geçerlik olmak üzere iki şekilde sağlanabilmektedir (Akt: Yıldırım & Şimşek, 2006). Bu araştırmada dış geçerliğin yani aktarılabirliğin sağlanması amacıyla çalışma grubunun belirlenmesi, veri toplanması ve veri analizi süreci gibi süreçler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiş ve katılımcıların ifadelerine doğrudan atıflarda bulunulmuştur. İç geçerlik yani inandırıcılığın sağlanmasında ise görüşmelerin süresinin uzun tutulmasına dikkat edilmiştir.

Nitel araştırmalarda güvenirlilik, tutarlılık (iç güvenirlilik) ve teyit edilebilirlikle (dış güvenirlilik) sağlanmaktadır. Bu araştırmada tutarlılığın sağlanması amacıyla okul yöneticileri ile gerçekleştirilen görüşmeler Eğitim Yönetimi alanında uzman olan bir araştırmacıya sunulmuş ve uzmanın yapmış olduğu kodlamalar ile araştırmacı tarafından gerçekleştirilen kodlamalara ilişkin Miles ve Huberman'ın (1994) güvenirlilik formülü [$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş birliğı}}{(\text{Görüş birliğı} + \text{Görüş ayrılığı})}$] kullanılarak güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucunda güvenirlilik katsayısının %87 olduğu ve bu doğrultuda araştırmada tutarlılığın sağlandığı kabul edilmiştir. Teyit edilebilirliğin sağlanması amacıyla ise ve katılımcı teyidi yönteminden faydalanılmıştır. Katılımcı teyidi gerçekleştirilirken öncelikle katılımcılarla yapılan görüşmelerin transkripsiyonu gerçekleştirilmiş daha sonra bu metinler katılımcılarla paylaşarak metinlere yönelik teyit alınmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde okul yöneticileri ile alt problemler doğrultusunda gerçekleştirilen görüşmelere dayalı olarak ulaşılan bulgular sunulmuştur.

Disiplin Tanımına İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin disiplin tanımlarından hareketle oluşturulan tema ve kodlar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Disiplin Tanımına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar
Disiplin Tanımı	Öğrencilerin uyum sağlama becerilerinin geliştirilmesi
	Eğitim-öğretim sürecinin sağlıklı işlenmesinin sağlanması
	Toplumda kabul görev davranışlar sergilenmesi
	Toplumsal kurallara uyma eğilimi
	Eğitim öğretim ortamının olumsuz etkilerden korunması
	Görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi
	Sorumlu davranılması

Tablo 1’de görüldüğü gibi okul yöneticilerinin disiplin tanımlarından hareketle ön plana çıkan kodlar genellikle öğrenciye dönük düzen sağlanması ekseninde yer alan “öğrencilerin uyum sağlama becerilerin geliştirilmesi”, “eğitim-öğretim sürecinin sağlıklı işlenmesinin sağlanması”, “toplumda kabul gören davranışlar sergilenmesi” gibi kodlardır.

Disiplin tanımını “düzen” çerçevesinde ele alan K1 “kulağa ilk geldiğinde disiplin, katı kurallar, sevimsiz uygulamalar gibi algılanmakta, oysa bizim disiplin dediğimiz olgu düzeni sağlamanın ta kendisi. Peki, neden düzen istiyoruz belki de onu açıklamak gerekiyor, amaçlarımız var bizim, eğitim öğretim programımız doğrultusunda ulaşmak istediğimiz hedef davranışlar var, öğrencilere kazandırmak istediğimiz beceriler var. Eğer düzen olmazsa bu becerileri kazandırmak için öncelikle düzen sağlamaya çalışmamız gerekecek ama bu da vaktimizden çalan bir süreç olacak. Onun için önce disiplini sağlamamız gerekiyor yani düzen oluşturacağız, karmaşaya, belirsizliğe yer vermeyeceğiz” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okullarda Disiplin Sağlama Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin okullarında disiplin sağlama yöntemlerine ilişkin görüşlerinden hareketle oluşturulan tema, alt tema ve kodlar Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Disiplin Sağlama Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Tema	Alt Tema	Kodlar
Disiplin sağlama yöntemleri	Örgütsel kültürün güçlendirilmesi	Öğrencilere söz hakkı verilmesi
		Öğrencilerin aidiyet duygularının güçlendirilmesi
		Güven vermek
		Demokratik olmak
		Adaletli olmak
		Sportif faaliyetlerin desteklenmesi
		Kültürel etkinliklerin desteklenmesi
		Okul kültürü oluşturmak
		Öğrencilere sorumluluk verilmesi
		Öğrencinin her an bir şeyle meşgul edilmesi
	İletişim ağlarının güçlendirilmesi	Öğrenci-veli-yönetim ilişkisini güçlendirmek
		Birlikte hareket etmek
		Veli ziyaretleri
		Öğrenci toplantıları yapılması
	Yapı ve yönetim süreçlerinin iyileştirilmesi	Sosyal etkinliklerin çeşitlendirilmesi
		Paydaş katılımının sağlanması
		Ödül ve cezada şeffaflığın sağlanması
		Kuralların herkesin anlayabileceği şekilde ifadesi
		İlkeli ve tarafsız yaklaşım
		Okulun konumuna dikkat edilmesi
		Karar alma sürecine katılımın sağlanması
		Kuralların herkes için eşit olması
		Okul kurallarının hatırlatılması
		Öğrencilere sorumluluk vermek
		Paydaşların yönetime katılımını sağlamak
		Öğrenci ve öğretmen oryantasyonunu gerçekleştirmek
		Öğrencinin güçlü yönlerinin tespit edilmesi/İyi özelliklere vurgu

Okul yöneticilerinin okullarında disiplini sağlama yöntemlerine ilişkin görüşlerinden hareketle oluşturulan Tablo 2 incelendiğinde “örgütsel kültürün güçlendirilmesi”, “iletişim ağlarının güçlendirilmesi” ve “yapı ve yönetim süreçlerinin iyileştirilmesi” alt temaları altında ele alınabilecek olan öğrencilere söz hakkı verilmesi, güven vermek, sportif faaliyetlerin desteklenmesi, veli

ziyaretleri, ödül ve cezada şeffaflığın sağlanması gibi kodlara yer verildiği görülmektedir.

Disiplin sorunlarının öğrenciler herhangi bir uğraşı ile meşgul edilmediğinde bir başka ifade ile öğrenciler boş vakit bulduğunda sergilendiğini ifade eden K4, “eğer öğrencilere farklı etkinlikler sunmazsanız ya da öğrenciler boş vakit bulursa o boşluğu kendileri doldurma eğilimi içinde olurlar. Hepsi genç ve dinamik, boş durmak istemiyorlar, hareket istiyorlar, eğer siz onlara enerjilerini atacakları fırsatlar sunmazsanız, mesela spor salonunuz onlara hitap etmiyorsa, okulunuzda alternatif etkinlikler düzenlemiyorsanız öğrenciler disiplini bozacak davranış sergiler. Bu nedenle bizim okulda öğrenciler spor faaliyetleri ya da kültürel etkinlikler konusunda sürekli teşvik edilmektedir, öğrenciler her an bir uğraşının içindeler, bu yalnızca disiplini değil akademik başarıyı da etkiliyor...” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okullarda Meydana Gelen Disiplin Sorunlarına İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin okullarında karşılaşmış oldukları disiplin sorunlarına ilişkin görüşlerinden hareketle oluşturulan tema, alt tema ve kodlar Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3. Okullarda yaşanan disiplin sorunları

Tema	Alt Tema	Kodlar
Okullarda meydana gelen disiplin sorunları	Eğitim-öğretim sürecini olumsuz etkileyen davranışlar	Ders akışını bozmak Cep telefonu kullanımı Kılık kıyafet yönetmeliğine aykırı davranışta bulunma
	Okul kurallarına uymayan davranışlar	Dış görünüş (saç sakal kıyafet vb.) Sosyal medya kullanımına dayalı sorunlar Sigara içme (Türün mamullerinin kullanımı) Devamsızlık Okul araç gereçlerine zarar vermek
	Arkadaşlara yönelik olumsuz davranışlar	Arkadaşların araç gereçlerine zarar vermek Akran zorbalığı Öğrenci kavgaları Arkadaşların derse odaklanmasını engellemek

Proje Okullarının Disiplin Süreçlerinin İncelenmesi

Okul yöneticilerinin okullarında karşılaşmış oldukları disiplin sorunlarına ilişkin görüşlerinin yer aldığı Tablo 3 incelendiğinde “eğitim-öğretim sürecini olumsuz etkileyen davranışlar”, “okul kurallarına uymayan davranışlar” ve “arkadaşlara yönelik olumsuz davranışlar” alt temaları altında ele alınabilecek kodların olduğu görülmektedir. Bazı kodlar ise “ders akışını bozmak”, “cep telefonu kullanmak”, “sosyal medya kullanımına dayalı sorunlar”, “devamsızlık”, “akran zorbalığı” ve “öğrenci kavgaları” şeklindedir.

Okullarda Meydana Gelen Disiplin Sorunlarının Nedenlerine İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin disiplin sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşlerinden hareketle oluşturulan tema, alt tema ve kodlar Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4. Disiplin Sorunlarının Nedenleri

Tema	Alt Tema	Kodlar
Disiplin sorunlarının nedenleri	Öğrencilerin kişisel özellikleri	Öğrencilerin gelişim dönemi özellikleri Önceki eğitim ortamları (kurumları) Gelecek kaygısı Amaç belirsizliği Akran iletişimi (baskısı vs.) Dikkat çekmeye çalışmak
	Aile ve toplumdan kaynaklanan nedenler	Ailelerin yanlış tutumları Veli ilgisizliği Ailenin sosyo-ekonomik durumu Aile içi sorunlar Toplumsal yapının okula yansması Sosyal medyanın yaygınlaşması
	Öğretmenden kaynaklanan nedenler	Öğretmenlerin tecrübesizliği Öğretmenlerin kişisel özellikleri Öğretmenlerin sınıf yönetimi konusundaki eksiklikleri
	Yönetim sisteminden kaynaklanan nedenler	Sınıfta kalma olmaması Devamsızlıkların affedilmesi Mevcut ders geçme sistemi

Tablo 4 incelendiğinde okul yöneticilerinin okullarında meydana gelen disiplin sorunlarının nedenlerini 4 alt başlık altında ele aldıkları ve genellikle öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ve kişilik özellikleri, aile, öğretmen ve yönetim sistemi ile ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Bu süreçte yönetim sistemindeki eksikliklere vurgu yapan K6, “...öğrencide rehavet var, çünkü ne yaparsa yapsın sınıfta kalmayacağını biliyor, devamsızlık da yapsa, sorumluluklarını da yerine getirmese kalmayacak. Bunu bilen öğrenci haliyle istenmeyen davranış sergileme konusunda da daha rahat davranıyor” şeklinde görüş belirtmiştir.

Okullarda Meydana Gelen Disiplin Sorunlarının Çözümünde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin okullarında meydana gelen disiplin sorunlarının çözümünde kullandıkları yöntemlere ilişkin görüşlerinden hareketle oluşturulan tema, alt tema ve kodlar Tablo 5’de gösterilmektedir.

Tablo 5. Okullarda Meydana Gelen Disiplin Sorunlarının Çözümünde Kullanılan Yöntemler

Tema	Alt Tema	Kodlar
Disiplin sorunlarının çözümünde kullanılan yöntemler	Demokratik Yöntemler	Uygulama birliği
		Yönetici-öğretmen-öğrenci-veli işbirliği
		Ekip ruhu
		Alan uzmanlarının okula davet edilmesi
		suretiyle seminerler düzenlenmesi
		Rehberlik servisi ile işbirliği
		Arabuluculuk
		Veli görüşmeleri
	Geleneksel Yöntemler	Öğrenci ile bire bir görüşmeler
		Bilgilendirme
		Ceza vermek
		Uyarma
		Çeşitli disiplin yaptırımlarının uygulanması
		Belirli aralıklarla kontrollerin yapılması

Okullarda meydana gelen disiplin sorunlarının çözümüne yönelik görüşlerin yer aldığı Tablo 5 incelendiğinde okul yöneticilerinin demokratik yöntemlerle geleneksel yöntemleri birlikte kullandıkları görülmektedir.

Disiplin sorunlarının çözümünde genellikle demokratik yöntemler kullandığını ifade eden K5, “...dünya artık bambaşka bir yer. Öğrencilerin özellikleri farklı, X ve Y kuşağını motive eden unsurlar Z kuşağının ilgisini çekmiyor, onları motive edebilmemiz, istenmeyen davranışlardan uzak tutabilmemiz için onların dünyasını anlamamız gerekiyor, bizim gibi değil. Öncelikle istenmeyen davranışların önlenmesi için onları anlamamız, ne istediklerini doğru bir şekilde analiz etmemiz gerekiyor. Buna rağmen yine disiplin bozulmaz mı? Tabi bozulur veya istenmeyen davranış sergilenir. Bu durumda da yine öncelikli yapmamız gereken şey bence öğrencinin davranışının arkasındaki nedenleri araştırmak. Bu süreçte farklı yollar izlenebilir. Veli ile görüşülebilir, diğer öğretmenlerle, okul yönetimi ile veya rehberlik servisinden faydalanılabilir” şeklinde görüş belirtmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları incelendiğinde proje okullarında görev yapmakta olan okul yöneticilerinin disiplin tanımlarının toplumsal düzenin devam ettirilmesi ve eğitim-öğretim amaçlarına ulaşmayı engelleyecek unsurların ortadan kaldırılması ekseninde şekillendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Okul yöneticileri disiplin sürecini “düzen” ve “amaçlara ulaşma” odaklı ele almaktadırlar. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşılan çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Ağın (2019) öğretmenlerin disiplin tanımlarını incelediği araştırmasında düzen”, “kurallar ve çevreye uyum”, “saygı, sevgi ve değerler”, “kontrol ve istendik davranışlar geliştirme”, “planlı ve programlı olma” kavramlarının ön plana çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Gündüz, Karataş ve Ergin (2017) de öğretmenlerin sınıf içi disiplin ortamına ilişkin görüşlerinin düzen, uyum, sessizlik ve uygun ortam gibi kavramlar çerçevesinde şekillendiği sonucuna ulaşmıştır. Proje okullarında görev yapmakta olan okul yöneticilerinin disiplin tanımları ile diğer okullarda görev yapmakta olan okul yöneticileri ve öğretmenlerin disiplin tanımlarının ortak noktalarda birleşmesi eğitim öğretim ortamında disiplin sürecine ilişkin ortak bir anlayış benimsenmesi ile açıklanabilmektedir. Bununla birlikte proje okullarının henüz yeni olmaları ve bu okullarda disiplin anlayışlarını farklılaştıracak bir kurumsal kültürün henüz oluşturulamamış olması da proje okullarında görev yapan yöneticilerin disiplin algılarının farklılaşmamasının sebebi olarak görülebilir.

Araştırmada okul yöneticilerinin disiplin sağlama yöntemlerinin örgütsel kültürün ve iletişim ağlarının güçlendirilmesi ve yapı ve yönetimin iyileştirilmesi ile sağlanacağını ifade ettikleri görülmektedir. Literatürde yer alan disiplin

sağlanmasına yönelik çalışmalar incelendiğinde öğrenme ortamının iyileştirilmesi, kural oluşturma ve kurallara uyulma konusunda hassasiyet gösterilmesi, öğrencilere sorumluluk verilmesi gibi konulara vurgu yapan araştırmaların yer aldığı görülmektedir. Gündüz, Karataş ve Ergin (2017) çalışmalarında öğretmenlerin, disiplin sorunlarının önlenmesinde adalet, empati ve sorumluluk gibi kavramlara vurgu yaptıkları ve sınıf içinde oturma düzenini ayarlama, hareketli öğrenciye görev verilmesi, öğrencilerin iyi özelliklerini ön plana çıkarma, öğrencilerle empati kurma, sınıf kurallarının öğrencilerle birlikte belirlenmesi gibi süreçleri benimsedikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Okul yöneticilerinin okullarında karşılaşmış oldukları disiplin sorunlarına ilişkin görüşlerinden hareketle okullarda gözlemlenen disiplin sorunlarının eğitim-öğretim sürecini olumsuz etkileyen davranışlar, okul kurallarına uymayan davranışlar ve arkadaşlara yönelik sergilenen olumsuz davranışlar şeklinde ele alınabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda proje okullarında gözlemlenen disiplin sorunları diğer okullarda gözlemlenen disiplin sorunlarından çok fazla farklılaşmadığını söylemek mümkündür. Nitekim Tunç, Yıldız ve Doğan (2015) meslek liselerinde disiplin sorunlarına yönelik yaptıkları araştırmalarında öğretmenlerin, dersi dinlememe, derste izinsiz konuşma, derslere ilgisizlik ve devamsızlık konularını öncelikli disiplin sorunları olarak gördükleri sonucuna ulaşmışlardır. Duran (2011) araştırmasında orta öğretim kurumlarında okul yönetimine en fazla yansıyan disiplin sorunlarının okulda kavga etmek, okulda sigara içmek, öğretmene saygısızlık ve törene katılmamak, dersin akışını ve düzenini bozucu faaliyette bulunmak, okulda olduğu halde özürsüz derse girmemek, okulda tütün ve tütün mamulleri taşımak ve kopya çekmek olduğunu tespit etmiştir. Dağlı ve Baysal (2011), ilköğretim II. Kademe öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları disiplin sorunlarını inceledikleri araştırmalarında öğretmenlerin sınıflarında karşılaştıkları disiplin sorunlarının genellikle “izin istemeden konuşmaları”, “birbirlerini gereksiz yere şikâyet etmeleri” ve “birbirleriyle ders dışı konuşmaları” şeklinde oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Akar (2006) ise ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunlarına yönelik araştırmasında ortaöğretim kurumlarında en çok görülen suçlar; öğrencilerin okulda kavga etmesi, sigara içmek, dersin işleyişine engel olmak, öğretmene saygısızlık ve kesici-yaralayıcı alet bulundurmak olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Okullarda meydana gelen disiplin sorunlarının nedenleri incelendiğinde öğrencilerin kişisel özellikleri, aile ve topluma dayalı nedenler, öğretmenlerden kaynaklanan nedenler ve yönetim sisteminden kaynaklanan nedenler şeklinde üç farklı kategoride ele alınabilecek nedenlerin olduğu görülmektedir. Benzer sonuçlar disiplin konusunda yapılmış olan araştırmalarda sıklıkla

vurgulanmaktadır. Örneğin Baysal (2011) öğrenci disiplin sorunlarının genellikle aile kökenli olduğunu ifade ettiği araştırmasında öğretmen görüşlerine göre sınıfta karşılaşılan disiplin sorunlarının ilk üç nedeninin “ailelerin çocuklarının eğitime olan ilgisizliği”, “aile içi problemler” ve “ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranışları” olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aktaş (2019) ise araştırmasında disiplin sorunlarının ortaöğretim yönetmeliğindeki sorunlar ve eğitim sistemindeki ders geçme yükümlülüklerindeki sorunlardan ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ayrıca idarecilerin, sınıf içi disiplinsizliklerin artmasının öğretmenlerin sınıf yönetimi becerisinin yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırmada ulaşılan son sonuç ise disiplin sorunlarının çözümünde okul yöneticilerinin izledikleri stratejilere yöneliktir. Okul yöneticileri disiplin sorunlarının çözümünde demokratik yöntemler kadar ceza vermek gibi geleneksel yöntemlere de başvurduklarını ifade etmişlerdir. Disiplin sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar incelendiğinde genellikle öğretmenlerin sınıflarında karşılaşmış oldukları disiplin sorunlarının çözümüne yönelik araştırma sonuçlarının yer aldığı görülmektedir. Örneğin Dağlı ve Baysal (2011)’a göre öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarına karşı kullandıkları ilk üç çözüm yolu “öğrenciyi vücut diliyle uyarmak”, “öğrenci ile dersten sonra konuşmak” ve “öğrencinin dikkatini başka yöne çekmek”tir. Bununla birlikte yöneticilerin geleneksel disiplin sağlama metotlarına başvurulduğunu ifade eden çalışmalar da dikkat çekmektedir. Duran (2011), orta öğretim okullarında, okul disiplin kurullarında öğrencilere en çok kınama ve okuldan kısa süreli uzaklaştırma cezası verildiğini tespit etmekle beraber öğrenciye pozitif yaklaşım, rehberlik hizmetlerinden destek alma, ceza uygulamalarını etkili kılma, öğrenci velileriyle ilişkileri etkili kılma, çevre unsurlarını etkili kılma, sosyal, kültürel, sportif faaliyetleri etkili kılma gibi demokratik yöntemlerin kullanıldığını da ifade etmektedir. Akar (2006) ise araştırmasında disiplin suçlarının önlenmesinde okullarda rehberlik çalışmalarının yapıldığını ancak şu anki haliyle yeterli bulunmadığı, öğrencilerin okul çevresindeki yerlere kötü alışkanlıklar edinmemeleri için gitmelerinin engellendiği, öğrencilerin sosyal aktivitelere sahip olması ve sosyalleştirilmesinin disiplin suçlarına azaltıcı etki yaptığı, ailelerle işbirliği yapılmasının disiplin konusunda yararlı olduğu, disiplin cezasının eğitici rolüyle kullanılmaya çalışıldığı, disiplin kurallarının öğrencilere açıklandığı sonucuna varmıştır. Disiplin sorunlarının çözümünde aile desteği ve iletişim konularına vurgu yapan Tunç, Yıldız ve Doğan (2015) ise araştırmasında öğretmenlerin disiplin problemlerini çözmek amacıyla, öğrenci aileleriyle iletişim kurmak, öğrencilerin olumlu davranışlarını çoğaltıcı olumlu geribildirimler vermek,

öğrencilerin sosyal faaliyetlere katılımını desteklemek ve rehberlik servisinden yardım almak gibi yöntemlere başvurduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonuçlarından hareketle okullarda gözlemlenen disiplin sorunları ve dolayısıyla çözüm yöntemlerinin okul türleri arasında farklılık göstermediği ifade edilebilir. Bunun nedeni ise aile tutumları ile ilişkilendirilmektedir. Çocuklara “hak” ve “ödev” kavramlarının küçük yaşlardan itibaren sağlıklı bir şekilde verilmesi sorumlu davranış sergilemenin önüne geçtiğinden özellikle kurallara uyma noktasında problemler yaşanmasına ve okullarda disiplin sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu doğrultuda okullarda meydana gelen disiplin sorunlarının önlenmesi için öncelikle ailelerin çocuklarına “hak”, “ödev”, “sorumluluk”, “istendik davranış ölçütü” gibi kavramları küçük yaşlardan itibaren kazandırması önemli görülmektedir.

Çalışma bir ilde bulunan proje okullarında yürütüldüğünden katılımcı sayısı oldukça sınırlı kalmıştır. Bu noktada genelleme yapmak çok mümkün görünmemektedir. Bu doğrultuda başka illerde bulunan özel program ve proje uygulayan eğitim kurumlarını da kapsayacak şekilde yürütülecek nicel araştırmalarla araştırma sonuçlarının genellenebilirliği sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ağın, E. (2019). *Bir ortaöğretim kurumundaki disiplin uygulamalarının eleştirel bir çözümlemesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akar, N. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları ve eğitim yöneticilerinin çözüm yaklaşımları (Denizli İli Örneği)*. Yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akpınar, B. & Özdaş, F. (2013). Lise disiplin sorunlarının cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi. *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21.
- Aktaş, A. (2019). *Sınıf yönetiminde sınıf içi disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atıcı, M. (2007). A small-scale study on student teachers' perceptions of classroom management and methods for dealing with misbehaviour. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 12(1), 15-27.

- Aydin, B. (2004). Disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda öğretmenlerin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39(39), 326-337.
- Baysal, N. (2009). *İlköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarına, bunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri (Diyarbakır ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Bilir, A., Kuru, S. & Tezcan, F. (2007). Muğla ili ortaöğretim okullarında disiplin uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 21-35.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Çankaya, İ. & Çanakçı, H. (2011). Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla başa çıkma yolları. *Turkish Studies*, 6(2), 307-316.
- Çetin, B. (2013). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 255-269.
- Dağlı, A. & Baysal, N. (2011). İlköğretim II. Kademedeki görevli öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarına ve bunların çözüm yollarına ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 61-78.
- Dağlı, A. & Baysal, N. (2012). İlköğretim öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarının nedenlerinde ilişkin görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 259-271.
- Duran, O. C. (2011). *Ortaöğretim okullarında okul yönetimine yansıyan disiplin sorunları ve okul yöneticilerinin çözüm yaklaşımları*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Ekici, R. & Ekici, A. (2014). Sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarının ilköğretim ve ortaokullarda karşılaştırmalı incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 59, 107-118.
- Gupta, K. (2006). *School management*. Delhi, IND: Pragun Publications.
- Gündüz, C., Karataş, H., & Ergin, A. (2017). Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle yaşanan disiplin sorunları ile ilgili düşünceleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (13), 100-119.

- Güner, Ü. (2009). *Meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin disiplin anlayışları ve disiplin uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Güven, S. (1998). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi ve disiplini konusundaki yeterlilikleri ve eğitim ihtiyaçları. *Öğretmen Dünyası*, 226, 26–28
- Habacı, İ., Tanrıulu, F.Z., Atıcı, R., Ürker, A. & Adıgüzelli, F. (2013). Sınıf içi disiplin kurallarının benimsenmesinde öğretmen rolleri. *Electronic Turkish Studies* 8(8), 1953-1971.
- Kalaycı, N. (2005). İlköğretim okulu öğrencileri okullarında hangi durumları problem olarak algılamaktadır? *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 167- 193.
- Karahancı, E. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin düşük düzeyde istenmeyen davranışlarına yönelik tepkilerinin nitel bir analizi (Kars ili ilköğretim okulları örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Korkmaz, A. (2009). *İlköğretim okullarında sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışları (Düzce ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills: Sage Yayınları
- Mercan M. (2001). *Ortaöğretim okullarındaki disiplin cezaları uygulamalarının sonuçları ile ilgili görüşlerin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. 2. Baskı. California: Sage Publications.
- Öztürk, B., Koç, G. & Şahin, F. T. (2003). Sınıf öğretmenlerinin öğrencileri arasında ayırım yapma durumu ve bu ayırımın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 109–118.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. (2nd Edition). Newbury Park, California: Sage Publications.
- Rahimi, M. & Hosseini, K. F. (2012). EFL teachers classroom discipline strategies: The students Perspective. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 31, 309-314.

- Rogers, A. (2004). *Non-formal education: Flexible schooling or participatory education?* 15, Comparative Education Research Centre, Hong Kong.
- Sadık, F. & Aslan, S. (2015). İlkokul sınıf öğretmenlerinin disiplin problemleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(3), 115- 138.
- Sarpkaya, P. (2007). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilere göre resmi liselerdeki öğrenci disiplin sorunlarının nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 110-121.
- Sarıtaş M. (2003). Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme. Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar (Edt. Küçükahmet, L.). (3. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Siyez, D. M. (2009). Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 67-80.
- Tunç, B., Yıldız, S. & Doğan, A. (2015). Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü: bir durum analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 384-403.
- Uğurlu, C.T., Doğan, S., Şöförtakımcı, G., Ay, D. & Zorlu, H. (2014). Öğretmenlerin sınıf ortamında karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bu davranışlarla baş etme stratejileri. *Turkish Studies* -, 9(2), 577-602.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk eğitimi el kitabı*. (7. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.